

*** VESTNIK ***

PROSVETNE ZVEZE V LJUBLJANI

Št. 11-12

NOVEMBER-DECEMBER 1943

LETO XXII

Klic nadpastirja

Mnogi so doživeli pri nas v zadnjih dveh letih globoka razočaranja, katera bi pa bila hripranjena, ako bi verniki in ves slovenski narod poslušal klic Nadpastirja, ne pa vabila in obljub komunizma. Napačna je trditev, češ da ni nihče od poklicanih pravočasno povzdignil svojega glasu in zaklical narodu: ta pot vodi v pogubo! Res pa je, da je naš Vladika povzdignil glas v stolnici že leta 1941. v adventnih govorih, nato leta 1942. v postnih pridigah. Med drugimi je glasno spregovoril tudi ob priliki pogreba dr. Natlačena in naposled tudi v nedeljo 14. novembra 1943:

Ko smo se lani poslavljali od tega groba, v katerem čaka vstajenja truplo slovenskega mučenca dr. Marka Natlačena, smo čuli njegovo poslednje sporočilo, ki ga pošilja od tam, kjer ni več zmot ne strasti, svojemu narodu. Čuli smo tedaj dvojen opomin:

1. »Narod, zavrni in odkloni od sebe brezbožni komunizem, ki je največja nevarnost zate in za tvoj obstoj;

2. narod, ostani živ, ne ubijaj samega sebe in ne izzivaj ukrepov, ki te morejo zadeti v tvoji življenjski sili.«

Morda lani tega opomina niso vsi sprejeli dovolj resno, mislili so si, da vendar ni tolikšne nevarnosti v osvobodilnem gibanju, ki so ga gledali v lepši, a zlagani luči. Od tedaj je minilo leto, težko leto — ali more biti letos še kdo, ki ne bi živo čutil in se ne bi bil še prepričal, kako pravilno je bilo to poslednje sporočilo Natlačenovo? Danes ni več dvomov, razblinila se je koprena narodnega idealizma, ki je ovijala v zapeljivo gloriolo Osvobodilno fronto,

sami so si sneli krinke z obrazov vsi, ki tvorijo in vodijo OF, komunisti, svobodomiselní tabor in tako imenovani kristjani — vsi so prve dni oktobra slovesno izjavili, da ostanejo zvesti v enotnem gibanju komunistični partiji Slovenije. Tako poročajo prizadeti sami. Vsem je torej zdaj jasno, da med OF in komunistično partijo ni več dejanske razlike, da je cilj obema isti. Žal, lani del naroda ni poslušal opomina ob tem grobu, ni si ga vzel k srcu. Zato pa stojimo po enem letu ob novih grobovih, ki jim je število strahotno narastlo. In zakaj? Ali so ti grobovi prinesli tolikokrat napovedano in obljubovano svobodo? Ali so odprli vsaj pogled v novo, lepšo bodočnost? Ti grobovi ne!

Brezbožni komunizem je pognal ljudstvo v pogin, ene v smrt, druge v revščino. Iz teh grobov življenje več ne bo vzkliklo: ne iz tistih, ki jih je roka komunistov direktno odprla, ne iz onih, ki jih je indirektno izkopala. Da, tudi oni grobovi tam v drugem kotu — koliko jih je — so del komunistične OF, zaradi njenega za narod pogubnega nastopanja so se bili odprli in vzeli vase toliko močnih mladih življenj, koliko idealnih, najboljših ljudi našega naroda je v grobovih širne naše zemlje, ljudi, ki bi jih narod v sedanosti in bodočnosti bridko potreboval, a ne bo jih več. Vsemogočni Bog naj njihove duše vzame k sebi, da v Njem dosežejo svoj cilj, počitek in večni mir.

Ti grobovi dovolj umljivo oznanjajo, kam vodi brezbožni komunizem narod, ki se poda pod njegovo brezobzirno trdo vodstvo. Njegova pot je zaznamovana

z grobovi in ruševinami. Teško bo iz teh ruševin zgraditi nove domove — a življenj iz grobov obuditi nihče ne bo mogel do dne vesoljnega vstajenja.

Iz teh grobov prihajajo vprašanja — mirno in resno prisluhnite, ne morete jih preslišati — vprašanja: Zakaj še vedno silite v smrt? Ali niso zadosti še naše žrtve? Čemu jih še množite? Komu koristijo? Narodu ne! Narod bo izkraval, komu naj bodočnost naklanja svoje vence? Ostali bodo le še narodovi krvniki.

Ljudje slovenski, streznite se vendar že, streznite se vsi v tej skrajni stiski, v kateri je narod na tem, da pogine. Spoznajte vsi, prav vsi, edino pravo pot, ki vodi narod od grobov k življenju, pot trdne vere v Boga, brez katere noben narod ne more postati velik in srečen, pot požrtvovalnega dela v medsebojnem sporazumu, poštenju, pravičnosti in ljubezni, pot načelnega in vztrajnega odpora proti brezbožnemu komunizmu, ki

je največji škodljivec, kar jih je kdaj slovenski narod napadlo.

Vi vsi pa, ki ste postali direktne ali indirektne žrtve blodnega brezbožnega komunizma, počivajte v božjem miru. Vaš spomin bo toplo živel v naših pobožnih molitvah. Vi pa tam, kjer morete v Bogu gledati našo bodočnost, prosite za vse Slovence brez izjeme, da vztrajamo neomahljivo v resnici in pravici in da se vsi, ki so zablodili, spreobrnejo kmalu in popolnoma spreobrnejo. Potem bo kdaj zasijal srečni dan, ko bo Slovenec Slovcu v vsem brat in narod narodu spoštovan in ljub sosed. V tem vidimo oni trajni mir, ki si ga narodi sveta žele in po njem vzdihujejo.

Vsemogočni in usmiljeni Bog, daj po Mariji, naši Pomočnici, našemu ubogemu, zbeganemu narodu doživeti ta mir. Zaradi tolikega števila nedolžnih žrtev prizanesi našemu narodu, da ne bo po lastni krivdi in nespameti izginil s površja te lepe zemlje.

V. Z.:

Slovenske Marije*

(Predavanje s slikami in petjem)

Za uvod se poje kaka Marijina pesem, kot n. pr.: Večerni zvon, o mili zvon! ali pa: Marija skoz življenje, voditi srečno znaš... Nato sledi zborovna deklamacija:

Zgodnja Danica

Zgodnja Danica, tvoji mornarji
daleč nad drugi jadramo breg;
z nami valovi, z nami viharji
spuščajo v silni boj se in beg.

Mi smo pogumni tvoji mornarji,
zdrava Marija, zvezda neba!
Ti nas očuvaj, ti nas obvarij,
Ti nas popelji preko morja.

Zvezda vodnica, Tvoji mornarji
vrgli ne bomo vesla iz rok,
dokler ne bomo v tvoji se zarji
zbrali ob tebi v radostni krog.

Mi smo pogumni tvoji mornarji,
zdrava Marija, Zvezda neba!
Ti nas očuvaj, ti nas obvarij,
Ti nas popelji preko morja!

Lepe so nabožne pesmice, zložene Mariji na čast, katere naš narod tako rad in tako pogosto poje. V teh pesmicah imenuje Mater božjo: Roža Marija, v znamenje največje lepote, katero more doumeti srce preprostega človeka.

Kakor slavi Marijina pesem njeno življenje, njeno trpljenje in zmagoslavje ter njene skrivnosti in prošnje, tako slave tudi slikarji našo Nebeško Mater. Številne so slike Matere božje in kipi širom slovenske zemlje, kjer krase Njej posvečene božje hrame.

V tri skupine delimo primere Marijinega češčenja v upodobljajoči umetnosti:

* Predavanje je primerno za Marijanske akademije in proslave Marijinih praznikov. Diapozitivi se dobe pri Prosvetni zvezi, Ljubljana, Miklošičeva c. 7. Predavanje je sestavljeno na podlagi knjig: Fr. Stelè: Slovenske Marije. Celje 1940. Družba sv. Mohorja. Dr. Rotter: Die Madonnen. Die Kunst dem Volke: die Madonna in der Malerei.

Zgodovinska skupina upodablja Marijino spočetje, rojstvo, življenje, smrt in poveljanje.

Druga skupina ustvarja ikone, to so podobe, ki so namenjene pobožnemu češčenju in premišljevanju.

Tretja skupina se pa pogloblja v posamezne Marijine skrivnosti, katere tudi simbolično z različnimi znaki hoče na viden način prikazati.

Slikarji iz prve zgodovinske skupine zajemajo snov iz sv. pisma in pa od pobožnega izročila.

V Sloveniji imamo v freskah cerkve sv. Primoža nad Kamnikom ohranjeno Marijino življenje iz leta 1520. Vsa skupina nam predstavlja 12 prizorov iz njenega življenja. Neznani slikar, ki je poslikal to cerkev, nam predstavlja sveto Ano, ki doji novorojenko: služabnica prinaša od leve jed, druga spodaj pa pripravlja vodo za kopel.

Valentin Mencinger je sredi 18. stol. na podoben način naslikal isti prizor, vendar bolj izrazito. Sv. Ana drži novorojenko v rokah, zanjo je pripravljena spodaj kopel in zraven stoječa zibelka. Sv. Ana se razgovarja s služabnico, od leve pa prihajajo sorodnice na obisk. Ta slika je sedaj shranjena v Narodni galeriji v Ljubljani.

V cerkvi sv. Primoža vidimo na sliki Marijo, oblečeno v obleko, okrašeno s pšeničnimi klasi pri statvah. Pred seboj ima odprto knjigo ter je zatopljena pol v delo, pol v branje. Tovarišica spodaj šiva, druga pa pripravlja štreno. Slika podaja lep prizor dekliškega dela v prvi polovici 16. stol.

Marija je preživela svoja mladostna leta v tempeljski službi. Ko je odrasla, se je vrnila domov. Tedaj se je zgodilo kakor pravi sv. pismo: Angel Gabrijel je stopil pred Marijo in je rekel: »Zdrava milosti polna, Gospod je s Teboj. Glej, postala boš mati božjega sina.« Ko ji je razložil, kako se bo to zgodilo, je rekla: »Glej, dekla sem Gospodova, zgodi se mi po Tvoji volji!« V istem trenutku, kakor nam slika kaže, je priplaval sv. Duh in moč Najvišjega jo je obsenčila.

To skrivnost je naslikal Kremser-

Schmidt v drugi polovici 18. veka v lepi romarski cerkvi v Velesovem.

Pređen so se dopolnili dnevi, pravi sv. pismo, je šla Marija obiskat svojo teto Elizabeto, ki je bivala v Anjkari-mu. Naš najslavnejši slikar Jurij Šubic je na sliki v cerkvi na Rožniku upodobil ta prizor. Pozdravu Marije z Elizabeto prisostvuje tudi sv. Jožef in Caharija. Nad sliko plava svečan mir, na obrazih pa vidimo čudovito iznenadenje obeh žena. Ena najstarejših slik na Slovenskem, ki nam predstavlja rojstvo Gospodovo, je ohranjena v cerkvi v Crnem grobu pri Škofji Loki, katero je naslikal slikar Volbenk sredi 15. stol. Mati božja moli Novorojenčka, ki ga pa na sliki ni več. V ozadju je hlevček, spredaj pa pripravlja sv. Jožef večerjo, ker je pa preveč zaverovan v prizor, mu je jed skipela.

V poznejši dobi je slikar Leopold Lauer upodobil svetonočni dogodek na prav mičen način. Pastirčki pridejo molit božje Dete in mu poklonijo ovčko v dar. Vsa skupina zamaknjeno moli, tako da slišimo izza ozadja pesem:

Sveta noč, blažena noč!
Vse že spi, je polnoč.
Ie Devica z Jožefom tam
v hlevcu varuje detece nam.
Spavaj Dete sladko!

Za pastirčki so kmalu prišli sv. Trije kralji iz daljne Jutrove dežele, da se poklonijo Jezusu. Ta poklon je lepo naslikal nepoznan slovenski slikar na Mačah v 15. stol. Sv. Jožef stoji v ozadju.

Vse bolj živo je naslikal Jurij Šubic sv. Tri kralje, ko polagajo pred Jezusa svoje darove. Gašper kleči pred novorojenim Kraljem ter mu poklanja zlato, za njim stoji Miha ter mu podaja kadilo, poleg njega pa Boltežar, črnega obraza, v pisani obleki drži posodo z miro. Na nebu pa plava zvezda, katera jim je kazala pot:

Z darovi jutrove zemlje,
ga trije modri počaste.
Kadila, mire in zlata
hvaležnega dado srca.
O prejmi Bog še dar od nas
glej, ljubimo te slednji čas!

Štirideseti dan po rojstvu je šla Marija v tempelj in tamkaj darovala par grlic po tedanji šegi. Starček Simeon vzame Dete v naročje in reče: Gospod, odpusti svojega hlapca v miru, kajti moje oči so videle Odrešenika. Ta sveto-pisemski dogodek je izrezal iz lesa podobar v 16. stol. na nekdanjem oltarju v Zgornjem Tuhinju. V ozadju vidimo sv. Jožefa in služabnico, druga na levi pa nosi grlici.

Sv. Družina se je po vrnitvi iz Egipta nastanila v Nazaretu, kjer je imel sveti Jožef mizarsko delavnico. Ob dnevih počitka je sv. Družina šla v okolico mesta, kjer je Marija v senci drevesa brala zgodbe sv. pisma stare zaveze. Jožef je poslušal božjo besedo, dočim sta se Jezušček in Janezek igrala. V tako nedeljsko zatišje je postavil sv. Družino tudi naš slikar Šubic, ko jo je naslikal, kakor tudi poje naša pesem.

Ne samo veseli, temveč tudi žalostni dogodki iz življenja Marijinega so nam ohranjeni na naših slikah. Večkrat se je izpolnilo prerokovanje Simeona: Tvoja duša bo presunil meč bolečin. Tak meč bolečin je bil, ko se je Jezus poslovil od Marije in šel v trpljenje. Tako trpečo Mater božjo nam je naslikal okrog leta 1460. v Podzidu pri Trojanah nepoznan slikar. Meč bolečin je presunil Marijo tudi takrat, ko so sneli s križa mrtvega Sina božjega in ga ji položili v naročje. Neki neznan slikar iz prve polovice 17. stol. je naslikal v Šmarju na Dolenjskem ta prizor na izredno živahen način. V svoji pretresljivi bolešti se je Marija obrnila k nebu, da mu potoži. Janez pa je prijel za truplo, da ji ni zdrknilo s kolen. Od desne se ji približal angel, da jo potolaži.

Še lepše nam je podal isti prizor Janez Šubic na sliki, ki krasi župno cerkev na Breznici. Marija drži v naročju gornji del mrtvega Jezusa. Magdalena pa poljublja rano na roki, dočim Marija z desnico kaže: Čigava bolečina je večja?

Komu potok solz ne lije,
ko bridkosti zre Marije,
grenke nad morja grenkosti?
Kdo prisrčno ne žaluje,
ko to Mater premišluje,
njenih bolj velikost?

Ne samo slikarji, ampak tudi kiparji so kaj radi izdelovali tako imenovane kipe »Pieta«, ki kažejo Marijo z mrtvim Jezusom v naročju. Ena najlepših upodobitev tega predmeta je starodaven kip iz leta 1420. v Veliki Nedelji na Štajerskem. Marija opazuje v vzvišeni žalosti mrtvega Sina.

Kakor pride smrt na druge ljudi, tako je prišla tudi na Marijo. Na glavnem oltarju v Ptujju je naslikana smrt Marije iz 15. stol. Marija je vstala iz postelje in kleče pričakuje smrti, apostoli so zbrani okrog nje in jo molijo. Ob Marijinem vzglavju stoji Jezus, ki sprejema Marijino dušo.

Zelo nazorno je podana smrt Matere božje na reliefu, ki je ohranjen iz leta 1410. na Ptujski gori. Moral je biti to odličen kipar, ki je napravil najlepšo upodobitev zadnjih trenutkov Marijinega življenja. Marija leži umirajoča na postelji, okrog so zbrani apostoli, ki opravljajo obsmrtne molitve. Dva apostola se sklanjata k Mariji in ji skušata lajšati trpljenje njenih zadnjih trenutkov.

Toda Marijino truplo ni ostalo v zemlji, da bi strohnelo. Angeli so prišli ponjo in jo spemili v rajske višave. Takrat so se odprla nebesa in zaslišal se je glas: »Kdo je ta, ki kakor zarja vzhaja za gorami?« Ta prizor je naslikal sredi 18. stol. Anton Cebelj v cerkvi na Kopanju ter je to ena najlepših slik, kar jih imamo od tega slikarja. Marija se dviguje vsa srečna in njena duša povečuje Boga:

Tebe v rajskih zdaj višavah,
srečno angeli časte,
meni v zemeljskih težavah
bridko pa medli srce.
Naj do tvojih kdaj višin
pride solzne zemlje Sin.

Gotovo je največji in najlepši praznik Matere božje Veliki Šmaren, ko se spominjamo Marijine smrti, vnebovzvetja in kronanja. Vso veličino tega praznika je doumel naš slikar Šubic, ki je naslikal ta prizor, ko Sin božji vpricho Boga Očeta polaga krono na Njeno glavo. Ker je Marija za Odrešenikom največ trpela,

zato prejme tudi najvišje priznanje in plačilo. Zato pa tudi mi zemljani:

Za Bogom častimo Marijo najprej,
iz srca vzdihujemo h Kraljici vselej
ki milo od sveta je vzela slovo,
od angelov vzeta, nesena v nebo.

V vrsti neštetič za češčenje namenjenih podob se pogosto vidi Brezmadežno spočetje. Fortunat Bergant je naslikal sredi 18. stol. ta prizor v uršulinskem samostanu v Ljubljani. Marija stoji na zemeljski obli, katero ovija strupena kača izvirnega greha. Vdano sprejema golobčka sv. Duha. Po žarkih od Boga Očeta pa plava k njej malo Dete — božji Sin.

Ikonske slike so namenjene spodbudnemu opazovanju in češčenju. V skupino ikon spadajo tudi zgodovinski prizori iz Marijinega življenja, ki so se izkristalizirali v razne oblike, kolikor nimajo težnje pripovedovati zgodbe njenega življenja. Posebno so to vse one podobe, katerih namen je pokazati vernikom, kako Marija posreduje pri Bogu za človeka, kateri k Njej pribeži. Sem spadajo podobe, ki predstavljajo Marijine praznike.

Prvo mesto zavzemajo podobe Matere božje same. Saj že od najstarejših krščanskih časov stoji v ospredju vprašanje, kakšna je bila Marija, hoteli so videti Njen obraz v umetnini, Marijo so predstavljali že v katakombah, in sicer kot Mater. Zgodovinska slika se opira na dvojno izročilo: prvo pravi, da se je Marija v Lidi prislónila na steber in mu vtisnila svojo sliko. Posnetek te podobe se je ohranil. Drugo izročilo pa trdi, da je sv. Luka naslikal Marijo, ko je bila še živa. Še danes je cela vrsta takih slik, o katerih trdijo, da so posnetki te Lukove slike. Semkaj spadajo: Marija Snežna, Čenstohovska Mati božja in ruska Ikona. Slika predstavlja Marijo z Detetom v naročju, ki ga objemlje.

Milostni kip iz lesa v Velesovem je najstarejši spomenik srednjeveškega kiparstva v Sloveniji iz prve polovice 13. stol. Marija sedi na prestolu ter pestuje Dete, ki ji sedi v naročju in opira levico na knjigo. Te vrste kipe Matere božje,

ki se opirajo na bizantinske vzore, so v srednjem veku imenovali pogosto: Sedež modrosti.

Po starosti druga za velesovsko je reliefna podoba v Krakovem v Ljubljani, tudi iz 13. stol. Jezus drži svitek rokopisa v levici, z desnico pa blagoslavlja. Marija mu nudi granatno jabolko, simbol večnega življenja, sedi na tronu, pod vznožjem sta pa dva zmaja in dva leva ter grlice.

Na Muljavi na Dolenjskem je ohranjen dragocen kip v oltarju, na katerem kraljuje Mati božja. Leseni kip je ohranjen iz 15. veka in predstavlja Marijo z detetom v naročju, ki drži v desnici hruško. Te vrste sadeži so razen granatnega jabolka v srednjem veku zelo pogosti v rokah Marije in Jezusa.

V cerkvi na Kamnem vrhu pri Ambrusu je leta 1439. naslikal to podobo božje Matere slikar Janez Ljubljanski. Nežno razmerje Sina do Matere se izraža z objemom, kar se pogosto opaža v dobi gotike in renesanse.

Silno dragocena umetnina, katero hrani Narodna galerija v Ljubljani, je na lesu slikana podoba, katero je ustvaril slikar Gian Francesco di Rimini, ki je bila nekoč v Hočah pri Mariboru. Jezus z desno blagoslavlja, v levici drži limono.

V velikem oltarju minoritske cerkve v Ptujju stoji lepa podoba: stoječa Marija z Detetom iz 15. veka, ki spada med najlepše gotske kipe na Slovenskem.

Ko se je razširila posebna pobožnost do sv. Družine, so se pojavile tudi tovrstne slike po naših cerkvah. Po pravici zasluži ta slika, ki je v cerkvi sv. Petra v Ljubljani, naslov najlepše slovenske Madone, katero je naslikal Franc Jelovšek leta 1734. V navzočnosti sv. Jožefa je Marija dvignila svoje Dete, da ga predstavi vernikom kot Odrešenika. Sv. Jožef in angel sta prevzeta veličine tega trenutka in sta oba pokleknila, da počastita Dete:

Sveta družina, lepa edina,
Jezus, Marija, Jožef!
Varhi odbrani, v zgled ste nam dani,
Jezus, Marija, Jožef!

V tretjo skupino spadajo one Marijine podobe, ki simbolično z znaki in prisposodobami kažejo Marijine čednosti. Njih število je ogromno, saj je vsak naslov iz lavretanskih litanij našel svojega slikarja in kiparja.

Velik del slik Brezmadežnega spočetja spada semkaj: luna je znak Marijine lepote, Marija je: Morska zvezda, Vrata nebeška, Lilija med trnjem, Ona je Vodnjak žive vode, Njena čistost je Goreči grm Mojzesov, Stolp slonokosteni, Zaprti vrt itd. Vsi ti znaki se predstavijo ali dobesedno ali pa z napisi pojasnjujejo skrito mistično misel slike.

V preteklem stoletju so častili Marijo kot Kraljico zemlje in neba. Zato dobimo v mnogih Marijinih cerkvah kipe Matere božje, ki so oblečeni v dragoceno svilo s krono na glavi. Take kipe vidimo na Šmarni gori in na Svetih gorah. Tudi v velikem oltarju v Stopičah pri Novem mestu je zelo češčena lesena Marija iz baročne dobe. Marija kot Kraljica drži v rokah žezlo in božje Dete. Oba imata krono na glavi.

V mnogih cerkvah so častili zlasti Žalostno Mater božjo. Ustanavljali so posebne bratovščine Žalostne Matere božje s škapulirjem. V takih cerkvah so postavili kipe in podobe Marijine, kakor na primer v župni cerkvi v Šmartnem pri Kranju. Kip nam predstavlja Marijo, žalujočo pod križem, kateri je meč bolečin prebodel srce:

Mati žalostna je stala
zraven križa je jokala,
ko na njem je visel Sin.
V grenko žalost zatopljena
je nje duša prebodena
z mečem silnih bolečin.

Umetniki so pogosto upodabljali Marijo v zvezi z raznimi svetniki. Tako je slikar Skobel leta 1634. v župni cerkvi v Slovenjem Gradcu naslikal mistično zaroko sv. Katarine z božjim Ženinom. V znamenje te zaroke natikuje Jezušček prstan sv. Katarini.

Zlasti oni svetniki, o katerih je znano, da so gojili posebno pobožnost do nebeške Matere, se pogosto slikajo obenem z Marijo. Tako vidimo na sliki, katero je

naslikal Palma mlajši, slavni beneški slikar, za uršulinski samostan v Ljubljani v 17. stol., kako Janez Krstnik opozarja sv. Frančiška, sv. Barbaro, sv. Ambrozija na prikazen Matere božje z Detetom.

Večkrat beremo, da so vneti častilci Matere božje izdihnili dušo ob navzočnosti Marije, ali pa je Marija sprejela na nebeškem pragu njihovo dušo. Val. Mencinger je naslikal v kapelici škofovskega dvorca v Goričanah sliko, ki nam predstavlja Marijo, kako z razprostrtimi rokami sprejema v nebeško slavo svetnika sv. Frančiška Saleškega. Slika je sedaj v Narodni galeriji in velja za tretjo najlepšo baročnih Marij.

Važen del slovenske zgodovine tvorijo turški boji. Takrat, ko so gorele grmade po gorah, ko je prihrumel divji Turek v deželo ropat in morit, takrat so postavljali naši predniki na gorah cerkve z obzidjem ter jih imenovali tabore. V te cerkve so se zatekali ob uri hudih napadov in posebno častili Marijo zaščitnico s plaščem, pod katerim so iskali varstva in zavetja. Najpomembnejša podoba iz one dobe v Sloveniji je v reliefu na Ptujski gori. Pod plaščem vidimo tedanjega vladarja Sigmunda, Ptujskega Bernarda z ženo, ter vso rodbino celjskih grofov. Podoba je slavna ne samo po svoji lepoti, temveč tudi po svoji zgodovinski vrednosti, ker priča o Marijinem češčenju med Slovenci za časa turških vdorov.

Slika nam predstavlja Marijo, zatopljeno v branju pobožnih knjig, poleg nje stoji šopek cvetic, v ozadju pa spremljajo Marijino pobožnost angeli. Nad sliko se razliva svet mir zbranosti in pobožnosti. Slika se hrani v Žužemberku.

Med naše Marijine slikarje moramo šteti tudi slikarja Matevža Langusa iz Kroke. Med drugimi je on naslikal lepe prizore iz Marijinega življenja v kupoli na Šmarni gori. Ohranjena je ljubka podoba Matere božje z malim Jezuščkom, kateri blagoslavlja svet.

Verni Slovenci, častilci Marijini, radi obiskujejo tudi njena božja pota. Goričani in Primorci radi zahajajo na sveto Goro pri Gorici, kjer že skozi stoletja časte svetogorsko Marijo. Na glavnem

oltarju kraljuje ta čudodelna podoba, ki nam kaže Janeza Krstnika in sv. Joahima na sredi, na prestolu pa Marijo z božjim Detetom, kateri razprostira nežne ročice v objem vernikov.

Kdo ne pozna Marije z Brezij, kraljice Slovencev? Saj je ta podoba najbolj češčena in po številnih milostih najbolj znana božja pot na Slovenskem. Naslikal jo je iz hvalečnosti, ker ga je rešila iz ječe, Leopold Layer leta 1814. po originalu Cranachove Marije Pomagaj, ki jo od 16. stol. časte v vseh alpskih deželah. Kdo še ni klečal pred to podobo? Kdo še ni zrl v te mile oči, da ne bi bil uslišan, česar je prosil? Zato pa naše ljudstvo časti svojo kraljico ne samo z molitvijo, temveč tudi s pesmijo:

Lepa si, lepa si, Roža Marija,
Tebe časti vsa nebeška družina;
angeli lepo pojejo,
Tebe Marija hvalijo.

Kar nam je Eva nesrečno zgubila,
Roža Marija nam je zadobila,
ki je rodila Jezusa,
milega nam Zveličarja.

Mnogi narodi so izbrali Marijo za svojo vodnico in zavetnico. Da bi jo čim bolj približali ljudstvu, so ji naredili tudi nošo dotičnega kraja. Ni čuda, da je tudi slovenski slikar Gaspari ustvaril podobo slovenske Marije, kakor jo vidimo pred seboj. Oblekel ji je našo narodno nošo z dragocenim nakitjem, krono pa polagata na glavo dva angela. V naročju drži božje dete, ki razprostira roke v objem slovenskega naroda. Postavil je umetnik podobo slovenske Marije na Otok bleški, kajti: »Dežela kranjska nima lepš'ga kraja, kot je z okolico ta podoba raja.«

Marija, Slovencev Kraljica!

Odrpta so sveta nebesa,
odgrnjena zlata zavesa,
prestol se tam svetel žari;
Gospa na prestolu sedi.

Angeli božji, hitite,
in zlato ji krono nesite,
krono Mariji Devici,
svoji nebeški Kraljici!

Krog ljube gorenjske ravnine,
pozdravljene stene višine,
pozdravljena Triglav in Stolp,
varujta Marijin prestol!

Oj, mili Slovenci hitite
in zlato ji krono nesite,
krono Mariji Devici,
svoji nebeški Kraljici!

Oj zemlja, vse tvoje ravnine,
oj zemlja, vse tvoje višine,
karkoli si, gora in dol,
oj vsa si Marijin prestol!

Zemljani pobožni hitite
in zlato ji krono nesite,
krono Mariji Devici,
svoji nebeški Kraljici!

Odrpta so srca nam vneta,
za Tebe Devica presveta,
pripravljen je v srcih prestol,
le Tebi, a svetu nikol!

Castivci Marijini, hitite
in zlato ji krono nesite,
krono Mariji Devici,
svoji nebeški Kraljici!

Dr. J. Debevec.

Vse te Marijine podobe predstavljajo le skromen izbor najzanimivejših Marijinih slik v naši domovini.

Videli smo, kako se je tudi Marijina slika pri nas razvijala v okviru vesoljne krščanske umetnosti. Kakor so je spreminjal ideal nabožne Marijine podobe v krščanskem svetu, tako se je razvijal tip Marijine slike tudi v Marijanski umetnosti v naši domovini. Prve njene slike segajo pri nas nazaj v 11. stoletje, kar nam dokazuje velesovski milostni kip. V 13. in 15. stoletju se razvije oblika žalostne Matere božje, tako imenovane »Pieta«, takoj za njo pa slika Zavetnice na Ptujski gori.

Nov tip je nastal po turških bojih in reformaciji, ko je bil zatrt Lutrov krivi nauk, pojavi se tedaj Ona, ki je kači glavo strla; podoba Brezmadežne. V nje no skrivnost se je najbolj poglobil slikar Bergant s svojo sliko pri uršulinah v Ljubljani. Tej se je pridružil nov tip, po mnogih čudežih ozdravljenih v Lurdu — tip lurške Matere božje. V najnovšem času je H. Vurnik naslikala Marijino Oznanjenje v št. Vidu.

Po vojni pa je slikar Kralj poslikal Višarje in cerkve po Goriškem ter ustvaril na sodoben način podobe Brezma-

dežne. Lahko trdimo, da Slovenci tudi v Marijinem slikarstvu prav nič ne zaostajajo za drugimi narodi!

V. Z.:

Ljudska knjižnica

† **Ravnatelj Anton Dokler**, naš zvesti knjižničar se je preselil v boljšo domovino. Skoraj osem let je vodil Ljudsko knjižnico na Miklošičevi c. št. 7. Knjiga je bila njegova zvesta tovarišica. Kot profesor, kot šolski ravnatelj in kot vzgojitelj na učiteljskišči je imel pač dovolj prilike spoznati kaj je dobra knjiga za človeka, Neutrudljivo marljivo in z veliko skrbjo se je posvetil naši knjižnici, katero je čuval in spopolnjeval kot bi gojil in sadij svoj lastni vrt. Prebiral je vse knjige, ki so izšle na domačem trgu, jih ločil od slabih, dobre pa je sprejel v svoj katalog. Kot knjižničar je poznal stalne obiskovalce in že naprej spoznal njihove želje glede čtiva. Bil je knjižničar vzgojitelj. Dobro je vedel, ta in ta knjiga ni za takega in takega čitatelja.

Bil je globoko veren. Vsak dan smo ga videli pri mizi Gospodovi. »Hojjo za Kristusom« pa je znal že na pamet, kakor tudi latinsko recitirano mašo. Nikdar ni pokazal razburjenosti, bila ga je sama skrb in dobrot. Da, takih mož, ki bi povsod delili vedrost, zdrav humor, ki bi bili očetovsko naklonjeni svojemu bližnjemu, takih je malo. Ohranimo blagopokojnega v najlepšem spominu, njegovi duši naj bo Pravični velik plačnik.

Nove knjige

Mlado Bredo je izdala Slovenčeva knjižnica kot prvo knjigo tretjega letnika. Hvale vredno je, da je izdala eno najlepših del velikega slovenskega pisatelja in oblikovalca naše besede dr. Ivana Preglja, kateri praznuje letos 60letnico svojega rojstva, kateremu tudi mi želimo še mnogo blagoslovljenih let življenja. Pisatelj dr. Ivan Pregelj je bil v tesnih zvezah naše organizacije, katerim je poklonil poleg lepega števila knjig tudi marsikatero igro in zborni

deklamacijo. Mlada Breda bo njegovo ime še bolj razglasila med široke plasti naroda. Njena poučna vsebina pa naj bo v vzpodbudo in vzgojo našega ljudstva. Slovenčeva knjižnica pa naj prinaša čim več takih del, ki so zrasla na domačem polju!

»Svet« je naslov slovenski poljudnoznanstveni knjižnici. Prav veseli smo te zbirke, ki tako lepo spopolnuje naše prosvetno delo med ljudstvom. Vsaka Ljudska knjižnica naj bo gotovo naročnica te zbirke. Kot prva knjiga je izšla **dr. Murko: O denarju**. Kot druga pa **van Loonova knjiga o ladjah**. Obe sta bogato ilustrirani in zato zelo nazorni. Pravkar je izšla znana razprava **Dala Carnegia: »Kako si pridobiš prijatelje«**. Tudi ta knjiga je polna lepih vzgojnih primerov in navodil, kako postaneš priljubljen, kako moraš občevati z drugim, zanesljivi načini kako si pridobiš nasprotnika itd. Življenjske rečenice srečamo: Ne obsojaj, rajši razumevaj. — Bog sodi človeka ob njegovi smrti. Zakaj naj bi ga sodil prej? — Bodi velikodušen v odobravanju ter radodaren s pohvalo itd. **Slovenske starostvetnosti** od dr. Kotnika so izšle kot 4. zvezek Svetove zbirke. V tej knjigi razpravlja naš narodopisec v uvodu o obsegu in sestavu narodopisja in je pri nas prvi tovrstni uvod. V naslednjih dveh poglavjih pojasnjuje pisatelj občestveno in duševno kulturo, v ostalih dveh pa nakazuje materialno kulturo in ljudsko medicino. Lahko rečemo, da je s svojo knjigo dr. Kotnik eden prvih naših narodopiscev posvetil globoko našo narodopisno panogo, ki kar kliče in vabi, da jo začnemo tudi pri nas intenzivno in ekstenzivno gojiti. Prosvetna zveza je s svojimi predavanji s tega področja, ki so vsa bogato ilustrirana s pomočjo diapozitivov, zlasti v zadnjih letih vzbujala veliko zanimanja po vseh društvi. Šege in običaje, narodne noše,

narodne pesmi in pravljice, legende in romance, ljudska umetnost, vse to zanima podeželskega človeka bolj, kot pa meščana, ki se je v zadnjih letih izkoreninil podeželju. Nova pa je legenda o sv. Ožbaku, čigar češčenje se je razširilo iz Anglije preko Nemčije tudi k nam. Zanimiva je razprava o slovenski pasijonskih igrah in o Drabosnjakovih božični igri. Pisatelj je posegel tudi v dobo »školnikov« in na področje ljudske medicine; kot zdravilno in čarobno sredstvo navaja: skoz potegniti, skoz vleči in skoz iti. Glavni namen knjige je, da vzbudi zanimanje za narodopisje, kar se je pisatelju tudi posrečilo. Hvaležni smo tudi za lepo besedo »starosvetnost«, ki pove vse, kar spada pod starosvetno kulturo.

Zorko Simčič: Prebujenje. Roman iz dijaškega življenja. Izdala Nova založba v Ljubljani 1943. Str. 350. Cena knjigi platno 70 lir, polplatno 64 lir,

kart. 60. Slovensko slovstvo že dolgo ni prineslo tako sveže in žive knjige, kakor je ta roman iz dijaškega življenja, zgodba o treh prijateljih Jožetu, Dušanu in Milanu, ki v Ljubljani sredi šole, umetnosti, ljubezni, v siročastvu, delu in sanjah preživljajo nemir današnjih dni ter z iskrenostjo in pogumom zmagujejo svojo dušno in gmotno stisko. Eden izmed njih, Milan, omaga sredi revščine in sanj, druga dva najdeta pot, Dušan k resnici in lepoti, Jože k domu in zemlji. Cela vrsta dijaških zgodb in usod stopa mimo nas in razmika pogled v širino današnje Ljubljane ter sega pod njeno površino. Posebno tragika dijaka Milana Zadravskega in hrome deklice Rože je pretresljiva. Knjiga je polna mlade modrosti, bistrosti in osvežujočega humorja, predvsem pa je resnoben opomin starejšemu rodu — kako malo pozna današnji mladi svet.

Filmski razgled

Zgodovina sedanje vojne na filmskem traku. Eno izmed sredstev, s katerimi se piše zgodovina te vojne, je filmska kamera. Po pregledu, objavljenem s pristojnega mesta, so nemški vojaški filmski poročevalci do danes naredili čez 5 milijonov metrov filma. To je ponosen uspeh najtežjega in najnevarnejšega dela nemških propagandnih operaterjev v prvih bojnih értah. Za to nalogo so morali mnogi od njih žrtvovati življenje. Glede na današnje hude boje so le najbolj izurjeni in v bojih preizkušeni častniki in vojaki sposobni, da poleg običajnega posla delajo še vse tisto, kar zahteva veličina njihove naloge. Ta naloga pa ni samo v dobavi nekaj metrov pomembnih in zanimivih slik, temveč zahteva od operaterja, da s filmskim tehnikom vzpostavi zvezo med bojiščem in domovino, a poleg tega ustvari še dokazila o potekajočih bojih, ki bo uvrščeno v umetniško urejeno »Vojno zgodovino na celuloиду«. Ta bo poznim rodovom pričala o usodnem boju nemškega naroda. Boje in oddihe, vse dobre in slabe strani vojaškega življenja mora

opaziti kamera. Postala je sobojevnik na kopnem, na vodi in v zraku. O moči tega tovarištva nam zgovorno priča milijarda obiskovalcev, ki so samo v Veliki Nemčiji leta 1942. obiskali kinematografe.

Razstava nemških barvnih filmov. Pred nedavnim je bila prirejena v Lizboni razstava nemških barvnih filmov. V zvezi s to razstavo je ravnatelj Ufe Karel Opitz imel na tiskovnem oddelku nemškega poslaništva predavanja pred zastopniki portugalske filmske industrije in pred zastopniki portugalskega propagandnega tajništva. Govoril je o razvoju nemškega barvnega filma in barvne fotografije po tako imenovanem Agfa-Color postopku. Na razstavi so vzbudile posebno pozornost zlasti barvne fotografije — pravi barvni odtisi na papirju. Časopisje poudarja, da pomenja nemški postopek zaradi svoje enostavnosti pravo revolucijo v tehniki barvnega filma. Razstavljene barvne fotografije so prve v Evropi izdelane kopije, ki so prenešene neposredno iz negativov na fotografski papir in za-

služijo posebno priznanje zlasti zaradi jasnih in čistih barv. Časopisje poudarja v zvezi s tem, da je popolnoma razumljivo, da portugalska javnost z radovednostjo pričakuje že napovedane prve predstave jubilejnega Ufinega filma »Lažnivi Kljukec«, ki je doslej najbolj uspeli barvni film nemške industrije.

Nov izum v kinematografiji. V tokijskem zavodu za fiziko in kemično raziskavanje je dr. Takeo Šimicu izumil pripravo, ki omogoča predvajanje filmov pri dnevni svetlobi. Namesto običajnega belega projekcijskega zaslona uporablja črno platno iz celuloidea, ki ima na svoji površini 50.000 izboklin. Te izbokline odsevajo baje popolnoma luč projektorja, vsako drugo svetlobo pa sprejmejo vase.

Romunska kinematografska industrija. Kot znano je bila lani v Bukarešti ustanovljena posebna delniška družba z glavnico 250 milijonov lejev za zgraditev romunske filmske industrije. Pri družbi je sodeloval tudi italijanski kapital. Družba je kupila te dni v okolici Bukarešte veliko zemljišče, na katerem namerava zgraditi moderno filmsko mesto.

Filmsko predavanje v Laškem. V Laškem ob Savinji je bilo pred dnevi filmsko predavanje, ki je bilo namenjeno predvsem mladini. Na sestanku so po-

samezni predavatelji pojasnjevali s filmskimi posnetki najvažnejše dogodke iz nemške zgodovine in film »Pot groze«, ki prikazuje judovsko-boljševiške mogotce in njihovo strahovladno nad podjarmljenimi narodi.

Tečaj za filmske operaterje na Bledu. Podružnica nemške filmske organizacijske službe na Bledu je priredila v zadnjem času prvi tečaj za filmske operaterje na Gorenjskem. Tečaj je bil na Bledu ter so na njem predavali udeležencem o elektrotehniki ter o filmski tehniki vodja izobraževalnega oddelka v nemški filmski zbornici inž. Hauptmann, ravnatelj Schlüter in tehničar Anton Stanko. Udeleženci filmskega operaterskega tečaja na Bledu so nato po končanem pouku polagali izpite pred posebno državno komisijo v Celovcu. Vsi so ga položili z dobrim uspehom ter so se tako usposobili za filmske operaterje.

Domače filmske strokovnjake naj pomaga izobraziti poseben filmski tečaj, ki ga je v NDH priredilo ravnateljstvo za propagando. Na tečaj se je prijavilo 40 udeležencev. Pouk bo po preizkušnih nemških načelih.

Ljubljanski kinematografi so spet začeli predvajati nemške filme, ki lahko tekmujejo z vso svetovno filmsko izdelavo.

Društveni obzornik

V petek 22. oktobra 1943 je umrla sestra † dr. Jan. Ev. Kreka gđc. Cilka Krekova. Bila je svojemu bratu skrbna gospodinja, njegova desna roka pa tudi njegova sodelavka zlasti v krščansko socialnem področju. Od prvih začetkov je sodelovala v delavskih in prosvetnih društvih, zlasti pa pri Slovenski krščanski ženski zvezi, kjer je nastopala kot dobra in priljubljena predavateljica. Njeno socialno srce, njena ljubezen do bližnjega jo je vodila v Ljudsko kuhinjo, kjer je bila dolgo let odbornica; pri Elizabetni konferenci je bila 30 let blagajničarka, njena roka je bila izredno darežljiva in je zato po-

svetila vso skrb revežem. Sodelovala je pri nabiranju podpisov za majniško deklaracijo. Bila je tudi predsednica Orlic, Krščanskega ženskega društva, sodelovala pri prireditvah, zlasti onih, ki so imele dobrodelni značaj. Cilka Krekova je bila vidna delavka slovenskega katoliškega ženstva, ki je posvetila vse svoje moči in zmožnosti duha in srca slovenskemu narodu. Za vse to požrtvovalno in nesebično delo naj prejme pri Bogu, Voditelju vseh narodov, svoje plačilo.

† **Župnik Jožef Lavtižar** je umrl v soboto 20. novembra 1943 v Ratečah na Gorenjskem. Dočakal je visoko starost

92 let. Kdo ne pozna njegovih zanimivih ptopisov? Skoraj vsako leto je prijel potno palico in šel po svetu z odprtimi očmi, s kritičnim duhom, nato pa zapisal kar je dobrega videl v širnem svetu. Kjer koli je bil kot dušni pastir, se je udejstvoval tudi pri naših društvih, bodisi kot predavatelj, bodisi kot režiser in celo kot pisatelj ter skladatelj prvih ljudskih spevoiger, ki so v zadnjih letih šle preko naših ljudskih odrov po deželi. Vse življenje je bil neugnano delaven, zraven pa tako ljubeznjiv, gostoljuben in dober družabnik, da si z veseljem stopil k njemu, če te je morda zanesla pot v Planico, kjer je zgradil tako lepo gorsko kapelico. Kadar koli smo romali na Višarje, nas je prišel vedno pozdravit. Blagi gospod biseromašnik je sedaj dospel v najlepšo deželo, kjer vlada nebeški mir, katerega naj nemoteno uživa po uspešnem dušnopastirskem in prosvetnem delu, katerega je daroval slovenskemu narodu.

S predavanji so zopet začeli v Trbovljah. Na letošnjem sporedu imajo 16 predstav in 20 prosvetnih in političnih predavanj.

Pojačanje radijske postaje v Banja Luki. Banjaluška radijska postaja je sedaj dobila svoje lastne prostore, potrebne za studio. Studio je najsodobnejše urejen ter razpolaga radijska postaja kar s 3 prostori za oddajo. V največjem je prostora za 150 ljudi, srednji prostor je določen za manjše izvedbe, manjši pa samo za objave in predavanja. Ta mesec bo gotov tudi veliki antenski stolp ter bo radijska postaja takoj nato lahko oddajala ves svoj program s 4 kilovati.

Kulturni dnevi štajerske mladine v Mariboru od 3. do 6. junija. Mariborski župan Knaus je izdal razglas ob priliki kulturnih dni in piše, da bo prišlo v Maribor 1200 mladeničev in mladenk, ki bodo zastopali 80.000 članov in članic spodnještajerske hitlerjevske mladine. Župan poudarja, da Maribor ponosno sprejema mladino in ji izreka dobrodošlico.

Tečaj za režiserje gledaliških prostovoljcev. Glavno ravnateljstvo za obč

narodno izobraževanje organizira s sodelovanjem Matice hrvatskih gledaliških prostovoljcev II. režiserski tečaj gledaliških prostovoljcev. Obiskovanje tečaja je brezplačno. Predstavniki gledaliških prostovoljskih zborov, kateri so siromašnega stanu, bodo dobili še podporo za vzdrževanje od glavnega ravnateljstva za obč narodno izobraževanje.

Postavitev Starčevićevega doma v Sisku. Vsa kulturna in prosvetna društva v Sisku so sklenila zgraditi moderen prosvetni dom, ki se bo imenoval po dr. Starčeviću. V njem bodo imela prostore vsa prosvetna in kulturna društva v Sisku. Dom bo to leto že izročen svojemu namenu.

Večer zborne pesmi v Kranju. Pevska družina mladinske organizacije v Kranju je priredila te dni večer, posvečen zborni pesmi. Pred povabljenim občinstvom je nastopila v dvorani strankinoga doma. Na sporedu so bile tudi koroške pesmi.

Vse javne knjižnice v Ljubljani so šteje lani 107.688 knjig. Knjižnice so pomemben činitelj v kulturnem življenju ljubljanskega prebivalstva.

Propaganda hrvatske narodne noše. Da bi se hrvatska narodna noša ohranila in še bolj propagirala med kmetskim in mestnim svetom, je imel hrvatski minister za narodno gospodarstvo te dni sestanek, na katerega je povabil župane občin Gračanj, Markuševac, Remete in Šestine, ki so posebno znane po slikovitosti hrvatskih narodnih noš. Župani omenjenih občin so ministra opozorili predvsem na težkoče, ki so v sedanjih časih združene z nabavo potrebnih surovin za narodne noše. Gospodarski minister je takoj odredil, da bo vse potrebne surovine nabavljal Državni osrednji zavod za narodno domačo in umetno obrt »Dom-rad«.

Zgodovinska razstava v Št. Lenartu nad Mariborom. V prijaznem trgu šent Lenartu sredi vinskih gorc so nedavno odprli zgodovinsko razstavo vseh predmetov in listin, ki se nanašajo na postanek in razvoj tega trga.

Praktični nasveti

Otrebimo sadno drevje!

Kdor gre na naš sadni trg, se čudi, da je naše sadje tako drobno, piškavo, črvivo in gnilobno. Nekaj tu ni v redu. Seveda se čuje izgovor: saj to so samo zgodnji odpadki. Mogoče res, toda tudi če so odpadki, morajo za to imeti vzrok. Kje tiči? Premalo skrbimo za sadje.

»Novice« so že pred malone sto leti učile modro in umno sadjerejo in zanjo gospodarje v nemale. Mnogi so se teh navodil oprijeli, še več se pa ni zato zmenilo in jim še dandanes niso mar; za umno vzgojo sadnih dreves, za sadje sploh nimajo smisla. Izgovarjajo se: Saj sadje nič ne zaleže; sadje je le za otroke. To mnenje je silno napačno. Neki akademik mi je pravil, da je njegov sosed prodal jabolka za 27.000 Din. To je pa že nekaj. Povejte, kdaj ste za žito, krompir, les toliko stržili? Menim torej, da morate tudi za sadje bolj skrbeti kot doslej. Res pa je, da tudi pri sadju ne smeš rok križem držati. Treba se je za sadje zavzeti. Mnogo dela pri sadovnjakih lahko tudi otroci opravijo, če jim daš modra navodila.

Za danes samo en nasvet.

Ko je na polju že vse pospravljeno in tudi pozno jesensko delo oskrbljeno, je čas za sadno drevje. Začeti moraš z osnaževanjem sadnega drevja. S strguljo ostrži vsa debla lubja in skorje, ker se v njih nahaja mnogo mrčesa. Pod drevo razgrni rjuhe in nanje ulovi otrebež, ki ga potem urno vrzi v ogenj. Ko bi otrebež ostal pod drevesom, bi to delo nič ne pomagalo, ker bi mrčes spet splezal na drevesa in sadje bi bilo drugo leto prav tako črvivo kot prejšnja leta. Mrčes se namreč skriva v lubju in ob ugodnem času prileze na dan.

Ne samo deblo, tudi veje so leglo mrčesu. Zato je treba še veje očediti zapredkov. Odreži jih z vej in sežgi! S tem si storil veliko dobro delo.

Ako bi povsod to trebljenje skrbno opravljali, bi kmalu tudi v naših krajih imeli lepo, zdravo in dragoceno sadje.

Ker vemo, da kdor priporoča obenem več stvari, navadno nič ne doseže, zato prosimo vse člane naših društev, da se letos posebno zavzamejo za zatiranje mrčesa na sadnem drevju. Kdor ima svoj vrt, naj tega dela na domačem vrtu ne opusti; kdor ga pa nima, naj druge za to delo vnema. V. E. S.

Kako sodijo drugi o nas?

Je to vedno eden in isti dogodek, ki pa se zmiraj znova pripoveduje o raznih visokih gospodih. Grof ali knez potreplja svojega starega gozdarja, s katerim sta napravila že toliko uspešnih lovov, zaupljivo po rami: »He, staramo se, dragi moj!« In gozdar odvrne: »In zraven tega postajamo tudi neumni, Visokost!« »Jaz ne opažam še prav nič.« meni nato Visokost. »Toda drugi opažajo,« odvrne gozdar. Nato spusti Visokost počasi roko z njegove rame in ne de ničesar več.

Da, drugi so, ki vse zapazijo! Naši sorodniki, tovariši, sostanovalci, sosedje, služinčad in pri učiteljstvu učenci, celo mali otroci — ti so tisti, ki vse bolj opazijo in vedo, v čem smo pomanjkljivi. Ko bi mogli brati v njih očeh in v njih dušah, bi bili precej skromnejši. Tam so namreč zapisane vse naše napake, skrbno zbrani vsi naši pogrški, nobeden ni pozabljen. In če pridejo skupaj, se o njih tudi pogovarjajo. Velike in male naše napake, bolj ali manj smešne lastnosti, vse pride na rešeto! Nam v obraz jih ne pove nihče, niti najboljši naš prijatelj. Morda je katera naša nerodnost že tudi ovekovečena s šaljivim priimkom, ki se nas drži, ne da bi mi vedeli. Toda drugi vedo vse to prav dobro.

Vsebina: Klic nadpastirja. — V. Z.: Slovenske Marije. — V. Z.: Ljudska knjižnica. — Filmski razgled. — Društveni obzornik. — Praktični nasveti.

Jährlicher Betrag L 10 - Letna naročnina L 10 — Herausgeber - izdajatelj: Prosvetna zveza, Ljubljana Miklošičeva c. 7 — Schriftleiter - urednik: Vinko Zor — Zadrúžna tiskarna (Maks Blejce) - Ljubljana

PROSVETNI ODER

NOVEMBER-DECEMBER

1943

Slovenska mladinska igra

Martin Jevnikar — Nadaljevanje

7. Pomladni glasi (1891-1900)

Pomladni glasi so bili almanah, posvečen slovenski mladini. Ustanovili in zalagali so jih ljubljanski bogoslovci. Gojili so pesmi, razprave, povesti in igre poučne vsebine. Izhajali so deset let in prinesli deset iger.

1. Alojzijeve slavnost. Dramatičen prizor v dveh dejanjih; sp. J. D. (= Josip Debevec). 1891. — I. dej.: Jožek, Janez in Anica se uče deklamacije za Alojzijevo slovesnost. Pri tem se modro in pobožno pogovarjajo. II. dej.: Slovesnost. Katehet govori v začetku in na koncu, vmes oni trije deklamirajo. — Ves prizor je prisljano nabožen. Učenci so premodri, neživljenjski; govor in deklamacije so priložnostne, šablonske. Slaba stvar brez umetniškega hotenja.

2. Volk. Prizor za deco; spisal A. Medved. 1891. — Viljko in Katica gresta iz šole grede po jagode. Spotoma se pogovarjata o volkovih; strah ju je, vendar gresta dalje. Tudi Mihec gre v gozd. Ne upa si domov, ker se boji, da ga bo Francek zatožil, da ni znal v šoli. Kmalu pribežita Viljko in Katica in se skrivata za grm, ker tuli volk. Tudi Mihec priteče k njima in vsi trije beže. Francek prituli kot volk in jih kliče nazaj. Francek in Mihec se spravita, nato odidejo skupaj po jagode. — Volk je prvi Medvedov dramski poskus. Prizor je zelo šibek. Pisatelj je hotel napisati majhno šaloigro, a ni uspel, ker manjka pravega humorja. Vse je preveč prisljano, za lase privlečeno, brez poglobitve. Preveč je besed, premalo dejanja, medla in slabokrvna stvar brez življenja. Prizor je napisan v blank versu; jezik je lep in tekoč.

3. V Rim! Šaljivo-resna igra v dveh prizorih; spisal J. D. (= Debevec). 1891. — I. pr.: Šest dečkov se zbere v gozdu. Na štefanovo prigovarjanje hočejo oditi v Rim na Alojzijevo slovesnost. Oglasili se bodo tudi pri papežu, naj jih sprejme med svoje vojake. Vsak mora vzeti za dva dni hrane, saj bodo v dveh dneh tja in nazaj (kakor velikonočni zvonovi). Cez eno uro bo odhod. II. pr.: Dečki se počasi zbirajo. Niso več tako pogumni, ker se boje domačih. S težavo jih štefan pogovori in spravi v vrsto, kar pride županov dijak in

jim razloži vso stvar. Lepo jih pouči, naj se vrnejo k staršem, kruh pa razdele med siromake. Vsi so zadovoljni in z Alojzijevo himno odkorakajo v vas. — Igrica je zelo naivna, slaba robinzonada, polna praznih besed; drugi del je silno tendenčen. Dijak jim govori pobožno kakor star pridigar in dečki se takoj vnamejo za dobra dela. Kar po vrsti naštevajo siromake, ki jih bodo odslej podpirali. Takih otrok ni na svetu. Igra je v idejni in vsebinski zvezi s pisateljevo Alojzijevo slovesnostjo.

4. O svetem Miklavžu. Prizor iz otroškega življenja v dveh dejanjih. J. Volc. 1892. — I. dej.: Otroci karajo Milana, zakaj ni hotel pred Miklavžem moliti. Milan pravi, da mu je Belčev Miha povedal, da ni Miklavža. Otroci ga zatolžijo materi, ta ga ošteje, zakaj se družil s tem hudobnim dečkom. II. dej.: Drugo jutro so polne košare Miklavževih daril, le na Milanovi je samo šiba. Mati mu napravi ganljivo pridigo, Milan se joka in kesa ter obljublja, da se bo poboljšal. Zato mu da vsak polovico darov. — Slaba stvar, polna naukov in pridig. Nima nič dramskega. Napisano je v verzih.

5. Kdor ne uboga, tepega nadloga. Otroška igra. J. Strukelj. 1892. — Mihec in Jožko sta sama doma, starši so odšli na semenj. Izbirata fižol; lačna sta, hočeta v omaro, a ubijeta dva lonca. Sosedov Srečko ju zvabi na dvorišče igrati se slepe miši. Pri tem pade Jožku na glavo poleno in ga močno rani. Hitro začneta spet zbirati, a starši takoj odkrijejo nerodnosti. Za kazen ne bosta dobila novih hlač. — Igra je šibka, brez zgradbe, brez osnovnih dramskih zahtev. Nesreče so umešno prikrojene, da se izkaže resnica, ki jo napoveduje naslov. Zaradi te resnice je igra nastala.

6. Gospod iz Trsta. Otroška igra v dveh dejanjih. A. Stroj. 1893. — I. dej.: Otroci se pripravljajo na praznovanje dvestoletnice bitke pri Sisku in petdesetletnice škofovanja sv. očeta Leona XIII. Glavno vlogo ima Ciril, velik siromak; nima očeta, mati leži nevarno bolna. V vas pride neki tujec in ogleduje Cirilovo hišo. II. dejanje: Praznovanje. Učitelj ima rodoljuben govor, Francek pove zgodbo o hrabrem Slovencu, Ciril deklamira narodno pesem Ravbar, katehet govori o papežu. Na slo-

vesnosti je tudi tisti tujec, trgovec Planinec iz Trsta. Dečke pohvali in jih hoče obdarovati. Pravi, da je prišel zato, da bo poplačal dobrotnike, ki so mu rešili življenje. Ko je bil še deček, je bil sirota. Zmrzlega je odpeljal neki fantič domov, ga tri dni hranil v svoji hiši, nato ga je pa njegov oče priporočil nekemu trgovcu. Tu je bil pridren, zato je napredoval in danes je bogat. Otroci takoj povedo, da ga je rešil Cirilov oče. Trgovec pokliče Cirila in mu obljubi, da ga bo poslal v šole študirat za duhovnika. — Igrica je zelo borna, nič nima dramatskega. Večinoma so sami razgovori, a še ti neživljenjski. Spet nastopa že znani dobrotnik, ki je bil včasih siromak, a je čudežno napredoval, ter obilno poplača svoje rešitelje. To je že star motiv. Ciril je preveč siromašen in preveč idealiziran. Tudi to je staro. Vse skupaj je en sam nauk, pa naj spregovori kdor koli. N. pr. Planinec: »Da, otroci, če hočete biti Bogu dopadljivi in srečni že na tem svetu, bodite pobožni in pridni, molite in delajte!« — (110).

7. Od hiše! Igrokaz v treh dejanjih. Jos. Volc. 1894. — I. dej.: Na Logarjevem posestvu gospodarji kot oskrbnica hudobna Barba; pri sebi ima ničvrednega sorodnika Vida in Vladka, sina rajne Logarice. Logar je izginil v vojski. Župnik hoče poslati Vladka v šole, Barba pa se boji, da bo morala od hiše in da bo prišlo na dan, da je prodala Logaričine dragocenosti. Da bi to preprečila, poreže Vid župnikova drevesca in jih podtakne Vladku; sploh Vladka na vse načine mučita. Vladka zaradi drevesc zapro; če bi ga spustili, bi ga spravila s poti. II. dej.: K staremu Tomažu, sosedu Logarjevih, pride — Logar! Skupaj sta bila v vojski; Logar je bil ranjen in ujet, sedaj išče otroka. Tomaž mu vse pove. Pride Vid in začne nagovarjati Logarja, naj odvede s seboj nekega neznanega dečka, ki se je pritepel k njim, za kar mu da petak. Logar obljubi, da bo prišel zvečer po otroka. S Tomažem skleneta razkrinkati hudodelca. III. dej.: Vladka so na župnikov ukaz izpustili. Barba ga ošteva, Vladko se brani, končno sklene, da bo šel drugi dan od hiše. Pride Logar. Nepridiprava mu dasta petak. Ko Vid Vladka sune, se Logar ne more več premagati. Razkrije se; hudobneža sta presenečena. Ko pokaže Vidu njegov nož, ki ga je zgubil na župnikovem vrtu, prizna, da je on porezal drevesca. Oba zapro. — Igra je silno ganljiva. Na eni strani nastopa predobri Vladko, sirota brez staršev, na drugi z najtemnejšimi barvami naslikana Barba, duša vsega zla. Njena hudobija ne pozna meja. Tudi Vid ni boljši. Motivi so precej obrabljeni. Sirota mora v dežju pasti živino, strada in prezeba (Sirota Jerica!), podtaknejo mu porezana drevesca (staro!), prodasta ga lastnemu očetu (malo verjetno naključje), zločin se obrne proti zločincema, dobri dečko prosí za mučitelja. Igra je živahna, dobro zgrajena, jasna, za-

to bi uspela na odru. Nauk pada Tomaž (stran 143): »Nedolžnosti je Bog najljubeznivejši varih, a hudobiji strašen maščevalec!«

8. Indijski siroti. Igrokaz v treh dejanjih. Spisal Fr. S. Finžgar. 1895. — I. dej.: Melehar, reven indijski seljak, in njegova žena prodasta hčerko Ajino vrazarici Ziti, ker ne moreta preživljati obeh deklic. II. dej.: Zita čaka deklice; te plešejo v mestu, prosijo in krađejo ter prinašajo njej. Pride Ajinina sestra Ganči ter toži, da ji je očeta raztrgal lev, mati pa je umrla od revščine. Išče sestro. Ko zapazi Zito, zbeži. Deklice se vrnejo s plenom, Ajina zadnja. Ker ni hotela krasti, jo čarovnica pretepe. Pride Irec Brito, zagrozi Ziti s sodnijo in odpelje Ajino. III. dej.: Na misijonski postaji. Ajinin krstni dan. Lepa slovesnost je. Zito peljejo mimo v zapor. Brito privede Ganči in sestri se veselí objameta. — Dobra misijonska igra; jasna dispozicija, naraven zaplet in učinkovit konec. Sicer je zgodba namenoma malo pretirana, temna, da tem bolje služi namenu, za katerega je napisana. Pri nabožnih stvareh ne smemo dela meriti samo z umetniškim merilom, ampak tudi po tem, koliko je dosegla svoj namen. In ta igra ga dosega, čeprav je tendenca skrbno zabrisana. Ze v tem je Finžgarjeva odlika, da se je tudi v taki igri dvignil nad staro šolo, opustil nepotrebne pridige in moraliziranje ter pustil, da govori delo samo. Igra človeka pritegne, mu da misliti in to je dovolj. Dosegla je svoj namen. Napisana je v blank versu. Jezik je lep, tekoč, brez navlake. Igra kaže, da se je pisatelj šolal pri starejših dramatikih, ker ima Proslav o svetli in senčni strani Indije.

9. Ogenj! Dramatičen prizor v jednem dejanju. Fr. Kralj. 1897. — Ivan, Lojze in Minica se igrajo v sobi. Lojze postavi trdnjavo, Ivan mu jo zažge. Pri tem se vname sestra. Mati ogenj pogasi in jih hoče zatožiti očetu, a otroci jo tako lepo prosijo — pozneje tudi očeta — da jim vse odpustita. — To sploh ni igra, saj nima nič dramskega. Napisana je v tekočem blank versu.

10. Sveta Germana. Igrica s petjem v treh dejanjih. Fr. Kralj. 1898. — Igra je vzeta iz življenja svete Germane. Pisatelj sam pravi v opombi, da »kar se pripoveduje tu iz življenja sv. Germane, je zgodovinsko resnično«. Igra je dobra, lepo zgrajena, primerna za starejšo mladino, zlasti za Marijine družbe. Napisana je v blank versu. Verzli so precej prisiljeni.

O c e n a

Pomladne glase so pisali bogoslovci, možje, ki so se pripravljali za vzgojitelje slovenskega naroda. Tega so se zavedali tudi pri pisanju obravnavanih iger. Vzgojati! Pri delu jih je vodila bolj želja množiti slovensko katoliško mladinsko literaturo kakor pa lastna umetniška sila. Ta-

krat je še veljalo pravilo, da za mladino pisati ni težko. »Marsikateri začetnik, ki je tipal v sebi za pisateljsko žilo, a ni dočital dosti močne, da bi vstopil kot svečenik v svetišče splošne literature, je poprijel brez strahu za pero, hotel postati — mladinski pisatelj. Saj se mu na tem poprišču ni bilo bati stroge kritike: malo dejanja, nekaj ganljivih prizorov, ščepec moralne soli — in siguren si je bil pohvale in priznanja. Da bi kdo zahteval od mladinskih spisov umetniške oblike, to ni prišlo skoraj nikomur na konec...» (Josip Brinar: O slovstvu za mladino. Pedagoški Letopis 1905, str. 23). Zato so te igre ganljive, solzave, polne naključij in nenavadnih razpletov. Tendenca je prisiljena, kričeča, večkrat cela pridiga. Osebe so enostranske, nenaravne, umetno prikrojene, kakršne pač potrebuje pisatelj. Dejanje se ne razvija po logičnih postavah ali dramatskih pravilih, ampak po pisateljevi samovolji. Večina iger je v dialoge spremenjena moralna zgodbica, a še ta brez jedra; o izbiri primerne snovi si niso belili glave. Izmed vseh je najboljša Finžgarjeva igra. Ima pravilno dramatsko zgodbo, žive ljudi, prepričljivo vsebino, da človeka pritegne. Upoštevati je treba tudi to, da so bili pisatelji šele začetniki, brez literarnih in življenjskih izkušenj. Večini je bila dramatika le prehodnega značaja. Le Finžgar in Medved sta se tudi pozneje ukvarjala z njo. A le Medved je bil rojen dramatik, vendar ni dosegel pravega uspeha, ker mu je manjkala šola in dober voditelj. Zanimivo je, da se jim je zdel verz imenitnejši od proze. Stirje: Medved, Finžgar, Volc in Kralj so pisali samo v verzih. Dosledno so uporabljali blank vers po zgledu svetovnih dramatikov. Pred njimi ga je uporabljal pri nas Jurčič v Tugomeru.

8. Naš dom (1900–1936)

Naš dom je začel izhajati leta 1900 kot priloga Slovenskega gospodarja v Mariboru. Za nekaj časa se je osamosvojil, a je postal spet priloga. Z desetim letnikom se je spremenil v mladinski list, a ni uspel, zato je postal spet priloga, ponovno mladinski, nazadnje družinski list.

Naš dom ni polagal važnosti na mladinske igre. Prinesel je le eno, a še ta nima umetniške vrednosti, ker ima izrazito rodoljubno tendenco. To je:

Odpadnik. Narodna igra v dveh dejanjih. (Brez podpisa.) 1911. — I. dej.: Trgovski pomočnik Jurij je odpadnik; družijo se s sovražniki. Sestra Anica ga spreobrača; končno ji obljubi, da bo prišel zvečer na zborovanje mladinske zveze. II. dej.: Na zborovanju govori predsednik Josip navdušujoč govor. Jurija tako gane, da se v hipu spreobrne, raztrga protinacionalni časopis in tudi sam govori. — Igra je propagandna, rodoljubna, zato je ne moremo ocenjevati po umetniških vidikih.

9. Mladost (1907–1929)

Mladost je bila glasilo Slovenske orlovske zveze v Ljubljani. Prinesla je samo eno mladinsko igro, in sicer:

Mati Slovenija in njena deca. Alegorična slika. V. Belè. 1911. — Slovenija toži o slabih razmerah, ljudje zapuščajo vero in narodnost. Orel ji razloži svoje simbole in ji obljubi, da bo vedno zvest veri in narodu. — Priložnostna stvar; verzi so precej dolgovezni.

10. Mentor (1908–1940)

Mentor je bil dijaški list. Izdajati ga je začela škofijska klasična gimnazija v št. Vidu, pozneje ga je prevzela Prosvetna zveza v Ljubljani. Mentor prave izvirne mladinske igre ni prinesel. Najbolj so znani Omerzovi prevodi iz grške dramatike: Sofoklej: Filoktet (VI. letnik) in Kralj Ojdipus (X. in XI. l.) ter Ajshilova Orestija: Agamemnon (XI., XII. l.) in Maščevanje (XIII. l.). Mladinske igre in prizori so:

1. Ko se je porajala Jugoslavija. Prizori iz dijaškega življenja. Quis (= dr. Jože Debevec). 1928/29. — Dva rodoljubna priložnostna prizora iz leta 1914 in 1918. Igrali dijaki III. realne gimnazije v Ljubljani dne 1. dec. 1928.

2. Iz sklepne konference. Dramatičen prizor. I. Dolenc. 1928/29. — Nekako pomenkovanje o šoli, uspehih in neuspehih. Precej živahno. — Ponatis iz Slovenca 28. junija 1928. Igrali dijaki III. realne gimnazije 28. junija 1928.

3. Med slovenskimi kulturnimi delavci v Eliziju. Julij Vrbič. 1929/30. — To je bila slovenska domača naloga na III. real. gimn. v Ljubljani. Obravnava sprejem pisatelja Ivana Tavčarja med nebeščane. Napravljena je nekoliko po Aškerčevi pesmi: Slovenska legenda.

4. Na valeti. Dramatičen prizor. I. Dolenc. 1930/31. — Pomenkovanje o izbiri poklica. Igrali dijaki III. real. gimn. ns Vidov dan 1929.

5. Privatni izpit. Šala. Fr. Welser — Joža Lovrenčič. 1933/34. — Zelo posrečena šala iz dijaškega življenja. Profesor zamenja vrtnarja z dijakom, ga izpraša; vrtnarja zamenjajo s profesorjem; nazadnje se vse srečno konča. Je zelo živahna in zanimiva stvar.

6. Kako je Janko Miakar obhajal svoj šestdeseti rojstni dan. J. D.(ebevec). 1934/35. — Priložnostna stvar, nastopajo: Potopis, Laž, Humoreska, Dramatika, Skioptikon in Mentor ter pripovedujejo o slavljencem delovanju.

7. Manhu. Evharistična slika. F. T. Grivški (Filip Terčelj). 1934/35. — Prizor z mano v puščavi, hvalnice, konča z duhovnikom, ki nese sv. popotnico v hribe. — Nič posebnega.

8. Mentorjev obisk. Jože Dular. 1937/38. — Priložnostni prizor za petindvajsetletnico Mentorjevega izhajanja.

9. Spominu papeža Pija XI. Anton Anžič. 1938/39. — Zborna deklamacija, sestavljena po papeževih okrožnicah in njegovem življenju.

11. Zamorček (1913–1936)

Sprva je izhajal Zamorček kot brezplačna priloga Odmeva iz Afrike in se je imenoval Zamorski otrok. Z aprilom 1919 je dobil ime Zamorček. Prinašal je nabožne in misijonsko spodbudne mladinske igre.

1. Hranilček z zamorčkom. (Brez podpisa). 1917. — Razgovor med Nežo in Ludovikom o podpiranju misijonov. Slaba in neprepričljiva stvar.

2. Male pomožne misijonarke. Božična igra v treh dejanjih. Izvirno spisal Angelik. 1917. — I. dej.: Stanka in Zorka skleneta odkupiti zamorčka in ga krstiti na očetovo ime, da bi se ta vrnil, ker že dolgo ne vedo zanj. II. dej.: Sveti večer. Jezušček jima prinese med drugim denar za dva zamorčka. III. dej.: Sv. večer čez eno leto v Afriki. Zamorčka sta krščena in prosita Boga za dobrotnike. V epilogu prosijo zamorčki evropske otroke, naj se jih usmili. — Igra je nabožno spodbudna, precej pretirana, na nekaterih mestih okorna in dolgovezna, v splošnem pa živahna. Izšla je tudi v samostojni knjižici.

3. Umijmo zamorčka! Igra za otroke v enem dejanju. Igra se v korist zamorskih misijonov. (Brez podpisa). 1920. — Tonček in Lizika hočeta umiti zamorčka, ki iščeta pot v nebesa. Pride angel in pravi, da je tudi v črnem telesu bela duša; podpirata naj misijone, da bodo mogli misijonarji krščevati zamorčke. — Slaba propagandna stvar. Izšla je tudi v knjižici.

4. Klic božji. Verska igra v enem dejanju. Spisal o. J. Baeteman, misijonar v Abesiniji, Afrika. Poslovenil Angelik. 1921. — Cirila hoče med pomožne misijonarke, a mati ji sprva brani, nato dovoli. — Zelo dolgovezna in ganljiva stvar. Izšla je tudi v knjižici.

5. Mihcu se je sanjalo. Igrica za prvoobhajance v enem dejanju. France Markež. 1922. — Mihcu se v sanjah prikažejo Jezušček, angeli in zamorci. Jezušček mu napove, da bo misijonar. — Igra je zelo slaba, okorna, začetniška.

6. Tarcizij. Misijonska drama v dveh dejanjih. Prosto prevedel Angelik. 1923. — Kopirano je po rimskem dečku sv. Tarciziju, ki so ga pogani ubili, ko je nesel sv. popotnico v ječo. Tu se godi igra v Afriki in mučenec je zamorček. — Igrica je še precej živahna, vendar je preveč govorjenja. Izšla je tudi v knjigi: Jezus lju-

bitelj malih. — Tarcizij. Dve igrici za prvoobhajance. Ljubljana 1935.

7. Misijonski božič. Božična igra v dveh slikah. Priredil Angelik. 1931. — Učiteljica nagovarja otroke, naj zbirajo za misijone. O božiču prineso otroci prispevke. — Slaba stvar, prisiljena in dolgovezna. Ni dejanja, ampak so same besede.

8. Nezadovoljni Jezušček. Božična igrice v treh dejanjih. Spisal p. Adolf. Poslovenil Mirko Kunčič. 1935. — I. dej.: Jezušček prebira v nebesih otroška pisma in je nezadovoljen, ker ga prosijo samih igrač. II. dej.: Trije siromašni otroci zberejo denar za odkup zamorčka. III. dej.: Plačilo v nebesih: odkupljeni zamorček postane angel varuh teh otrok. — Igrica je misijonsko spodbudna, na nekaterih mestih preveč gostobesedna, posebno v prvem delu. Igra je izšla v knjižici: Nezačuden Jezušček. Božična spevoigra v treh dejanjih. Spisal p. Adolf (Chwala). Ljubljana 1936.

9. Naredimo zamorčka! Spisala M. Elizabeta. 1936. — Isto stvar je priobčila avtorica že v Orliču 1923/24. letá pod naslovom Zamorčki. Šaljiv prizor za deklice.

12. Orlič (1920–1929)

Orlič je bil glasilo orličev in mladcev ter gojenk in mladenk. Zato je večina iger tendenci, spodbudnih. Vsega skupaj je prinesel Orlič štiri in dvajset iger in prizorov.

1. Orlič in drugi ptiči. Igra v treh dejanjih. P. Krizostom Sekovanič. 1921/22. — Orlič se pripravljajo na telovadni nastop, dva izprijena študenta jima pa nagajata. Konec: eden izmed njiju si zlomi nogo, drugega odpeljejo orožniki v poboljševalnico. — Igra je priložnostna, slaba. Preveč hoteno je razdeljena svetloba in senca: orlič so popolnoma dobri, dijaka hudobna, pokvarjena, pijeta, kaddita in kvartata (in to pri 12 in 14 letih!) ter mislita samo na maščevanje. Psihološko je slaba, nima nobene zgradbe, ne raste, ni prave igre in protigre, ampak je napisana zaradi tendence in v spodbudo.

2. Miklavžev večer. Igrica v enem dejanju. P. Krizostom Sekovanič. 1922/23. — Prizor je starinski. Otroci se pogovarjajo o Miklavžu; ta pride, jih izpraša verouk in si zapiše njihove želje. Mirka hočejo pograbititi parklji, a prosijo drugi otroci zanj.

3. Deklica in berač. Božični prizor za orliški naraščaj. Jože Stabej. 1922/23. — Jelica je opešala iz šole grede. Velika sirota je; begunci so in še mati je bolna. Pride berač — Jezušček in ji pove, da je materi že dobro; tudi njo bo odpeljal s seboj. — Igrica je okvirna, motiv starinski, sicer pa prisrčna in ganljiva. Orlič so jo igrali (prim. Orlič, V., 75).

4. Pijanec — brrr. Igra za dečke v dveh dejanjih. France Markež. 1922/23. — Slavko hoče biti pijanec, orličji pa ga vabijo v svoje društvo. Ko ga pijanec Gropa pretepa, ga orličji rešijo, zato gre z njimi. — Igra je zelo slaba. So same besede, polna je stranskih dejanj, nič ne raste. Orličji so silno dobri. Slavko je zapeljan, a ne hudoben, zato se hitro spreobrne.

5. Sirota Jerica. Igra za deklice v 3 dejanjih. Priredil † Jožef Logar. 1922/23. — I. dej.: Jerica živi pri hudobni gozdni ženi špeli; zelo trpi. Nekoč se ureže. Palčnik ji prinese iz vodnjaka cekin, da z njim ustavi kri. Mora pa ga vreči nazaj. Špeli se zdi škoda, zato nažene Jerico spat. II. dej.: Ponoči ukrade špela Jerici cekin. Jerici odteče kri in umrje. Špela jo vrže v vodnjak; palčki jo ožive in jo silijo, naj ostane pri njih. III. dej.: Špeli zmanjka denarja, zato se ureže, da bi iz krvi nastali cekini. Res nastanejo, a odteče ji kri in umrje. Palčki pripeljejo Jerico nazaj in ji podare špelino hišo in vse premoženje. Jerica povabi prijateljice, da ostanejo pri njej, da bodo skupno dobro delale. — Igra ima po narodni pesmi samo ime, vse drugo je tu pravilčno. Stvar je zelo navilna, brez prave zgradbe in rasti, pravilčnost pomešana z resničnostjo. Jerica je predobra, špela prehudobna. Dobre Bog poplača, hudobne kaznuje.

6. Zamorčki. Šaljiv prizor za deklice. M. Elizabeta. 1923/24. — Deklice se nehote namažejo s sajami po obrazu, da so črne kot zamorčki. — Je šala za doma ali na vrtu, ni pa igra za na oder.

7. Kaznovana radovednost. (Brez podpisa). Otroška veseloigra v 1 dejanju. 1923/24. — Otroci so hoteli dati sosedovi Ivanki nekaj za god, a niso marali povedati Julki, ker je takoj vse izblebetala. Ker je prisluškovala, so namazali ključavnico s kredom, da je bila vsa bela po obrazu, in hitro odprli vrata, da je padla v sobo. Ker je slišala nekaj o omari, je zlezla nanjo; otroci so nevede odnesli lestev, da ni mogla na tla. — Igrica je preprosta, a živahna, ker ima nekaj situacijske komike: kreda, padec (oboje že staro), omara. Seveda se na koncu Julka poboljša.

8. Čevljarški vajenec. Šaljiv prizor s petjem. (Brez podpisa). 1923/24. — Dva vajenca pojeta izmenično, kake šale uganjata, če ni gospodarja doma.

9. Mi smo živo srebro. Veseličica za pet deklic. (Brez podpisa). 1923/24. — Preprosta stvar, primernejša za na paško kot za na oder.

10. Veselje prijateljic. Igrica za mladenke v 1 dejanju. Cirila Kajzer, orliška mladenka v št. Vidu nad Lj. 1923/24. — Nekaj razgovorov pridnih deklic.

11. Mihec tatič. Mladinska igra v 1 dejanju. Priredil M. N. 1924/25. — Mihec ukrade krčmarici jajca; vanja pa je dejal grajski hlapec žimo. Jajca proda krč-

marici, tatvina pride na dan. — To je prireditelj znane pripovedke Kristofa Schmidja brez posebne dramatične spretnosti.

12. Zlati oreh. Prizor za Miklavžev večer. P. Krizostom. 1924/25. — Miklavž da trem lenim učencem zlat piškav oreh. — Stvar je zelo slaba, ker je nemogoče, da bi se prvošolca in tretješolca tako vedli in bali Miklavža, katerega gredo čakati v gozd, saj že v ljudski šoli vedo, kako je s to stvarjo.

13. Krompir sadit. Dvogovor med Ančko in Reziko. (Brez podpisa). 1924/25. — Slaba deklamacija.

14. Pred shodom. Dvogovor. Cirila Kajzer, orliška mladenka. 1924/25. — Razgovor o kandidatkinjah Marijine družbe. Brez vrednosti.

15. Iz otroškega življenja. (Brez podpisa). 1924/25. — Milka in Darinka se prepirata, katere punčka je lepša. Pomiri ju Vida. — Slaba stvar, zložena v verzih.

16. Medveda. Vesela igrice za dečke. Priredil A. M. 1924/25. — Tilna in Drejčeta je strah, ker jima Nande laže. Drago ju hoče ozdravit, zato se preobleče v medveda. Tudi Nande se preobleče; medveda se srečata in se bojita drug drugega, dokler se ne spoznata. Otroka sta ozdravljena. Nande se poboljša. — Zgodbica je preprosta; hotela je biti komična, a se ne more razmahati. Tudi Nandetove pripovedke ne učinkujejo, ker so pregrobe laži.

17. Božično drevesce. Igrica v enem dejanju. Emil Slanovec. 1925/26. — Zelo preprosta stvar; nekaj otroških preprirov in razgovorov ter krasitev božičnega drevesca. Otroci so dobri, posebno Nande, siromašen dijak, slab je Mihec, bogat, a trde glave (star motiv!), a se tudi poboljša.

18. Orlič Pavlek. Igra v dveh dejanjih. Štefan T. (onkli). 1925/26. — I. dej.: Pavleka ne marajo med orličje, ker je njegov oče pijanec. Zato joka. II. dej.: Pavlekovemu očetu prodajo hišo; kupi jo stric, ki se je ravno vrnil iz Amerike. Vse se srečno uredi in tudi med orličje ga sprejmejo. — Snov je zelo tradicionalna: oče pijanec, mati umrla, sirota Pavlek, silno dober, vse ga zaničuje, a vztraja, bogati stric, hudobni županov Mihec, ki se poboljša, konec srečen! Druga polovica drugega dejanja je preveč pridigarska; pridigajo: oče, stric, predsednik orličjev Tone.

19. V deveti deželi. Igra v enem dejanju. Last Marijanišča. (Brez podpisa.) 1926/27. — Deseti brat nagaja pritlikavcem v deveti deželi toliko časa, dokler ga ne izženejo. — Zelo slaba stvar, brez vsebine in smisla. Skuša ponazoriti praviljico o štrukljih, poticah in medicini. Nekoliko je situacijske komike.

20. Slovenska sanja. Mladčevska pravljica v treh slikah. Vaclav Winkler. 1926/27. — I. sl.: Pod Triglavom na kresni večer. Od vseh strani prihajajo ljudje in

tožijo o hudih časih. Žele si kralja Matjaža. Pastir, varuh gora, jim bo pokazal pot. II. sl.: Mladci pridejo k Matjažu, a se že po poti spro. Z združenimi močmi izveličejo meč in Matjaž se zbudi. Tako žalostno mu pripovedujejo o svojem trpljenju, da se odloči, da pojde s svojo vojsko na svet. III. sl.: Na Gosp. polju. Matjaž je na Sorškem polju premagal vse sovražnike. Od vseh strani prihajajo spet mladci, pojejo in plešejo kolo, ker je zdaj dobro na svetu. — Igrica je res pravljica, napravljena precēj po starem vzorcu. Najprej prihajajo mladci od vseh strani in tožijo, na koncu spet od vseh strani in vriskajo. Vmes je prizor z Matjažem po pripovedki. Igrica je dolgovetna, premalo razgibana, ni pravih dogodkov. Ljudje na dolgo in široko tožijo, mladci se pripravajo. Za uprizoritev bi jo morali skrócić.

21. Mamici za njen praznik (25. marca). Prizorček. Ljudmila. 1927/28. — Ivanka nese šopek na materin grob in se poslovi od nje, preden odide po svetu. — Nič posebnega.

22. Beraška zgodba. Pravljica v treh dejanjih. Brat Vencelj (= Winkler?). 1927/28. — I. dej.: Bogati dečki nabijejo siromašna beraška otroka Martina in Jožeta, ker sta dobra in jih nočeta pozdravljati. Pride romar in ju odvede k čarovniku, ki ju bo napravil zdrava in bogata. II. dej.: Dobri čarovnik da Jožku in Martinu na izbiro pet stvari: moč, denar, poštenje, zdravje, mladost. Izbereta poštenje, zdravje in mladost. Romar ju spremi nazaj. III. dej.: Dečka prideta domov močna. Gosposki dečki se ju boje in jima ponudijo prijateljstvo. — Igra je simbolična, ima socialno tendenco: »Beraška moč je hujša od bogatitve« (str. 184). Igra je precej dolgovetna, slabo zgrajena, dokaj nejasna. Za mladino ni.

23. V precepu. Igra za deco v dveh dejanjih. F. S. Finžgar. 1928/29. — I. dej.: Zelo revna predmestna sobica. Otroci jedo krompir v oblicah. Starejša se stepeta in ubijeta skledo. Prideta Fičafaj in Drpalež, dva potepinčka, in pregovorita Jakca in Miha, da gredo namesto v šolo sadje rabutat. Jožku dajo dinar in jabolko, da ne bi povedal materi, ko bi se vrnila iz tovarne. II. dej.: Otroci so nakradli jabolko, orehov in krompirja. Drpalež tudi nekaj klobas. Mihec noče jesti ukradenih klobas, zato ga napode. Ko gre Fičafaj po koruzne storže, ga ujamejo, kmalu zatem zgrabita kmet Urh in poljski čuvaj še Drpaleža, ju ukleneta ter odpeljeta v zapor. Jakca in Miha pa napodita domov. Matl je zelo v skrbeh, ker ji je Jožek vse po pravici povedal. — Igra je poučna, hoče pokazati otroke, ki so brez pravega nadzorstva in doma slabo vzgojeni. »Zival ima pastirja, otroci so brez njega« (str. 39). Pokvarijo se in so v škodo cel vasi, pa tudi druge okužujejo. Vdovini otroci so po srcu dobri, le omahljivi so, pač otroci; manjka jim pravega vodstva, ker matere

ni doma. Igra je dobra, živahna, napravljena z natančnim poznavanjem otroškega življenja, lepo raste in se neprisiljeno razreši. Napisana je v krepkem gorenjskem jeziku. Je uprizorljiva.

24. Mejniki, ki boli. J. Jalen. 1928/29. — Slaba priloznostno rodoljubna stvar.

O c e n a

Orlič je prinesel malo dobrih iger, čeprav je sodelovalo štirinajst pisateljic in pisateljev, šest sestavkov je pa brez podpisa. Kakor smo doslej vedno našli pri vseh mladinskih listih, tako je tudi tu: razen nekaj imen sami neznaní pisatelji, sami začetniki, brez izkušnje in nadarjenosti. Tako niso mogli ustvariti kaj trajnega, ampak same priložnostne, neživljenjske stvari. Razen tega je bil Orlič stanovsko glasilo, ni mu šlo toliko za obliko kot za tendenco; take stvari pa so navadno slabe. Najboljša je Finžgarjeva dvodejanka V precepu. Napisana je z dobrim poznavanjem otroške duše, hkrati pa tudi z dobrim znanjem dramatskih zahtev. Takoj se ji vidi, da jo je napisal pravi umetnik. Nekaj vrednosti imajo še Stabejeva Deklica in berač, Tonkljev Orlič Paviek, Winklerjeva Slovenska sanja in brezimna Kaznovana radovednost. Ostalo je slabo, vredno le toliko, kolikor je njihova tendenca ustrezala tedanjim potrebam.

13. Naš rod (1929/30–1941/42)

Naš rod je bil mladinski časopis, naslednik tržaškega Novega rodu (1921–1926). Bil je zelo dobro urejan in pri njem so sodelovali sami priznani pisatelji. Igre so:

1. **Mati.** Igrica v štirih prizorih. Milan Skrbinšek. 1931/32. — Mirko in Vida pišeta nalogo. Prestavljata črninik, dokler Mirko ne pomaže Vidinega zvezka. Pride sosedova Zlatka in pove, da ji je umrla mati. Mirka to tako pretrese, da vzame Vidin zvezek in ga pokaže materi ter obljubi, da ne bo nikoli več poreden. — Igrica je zelo živahna, naravna, otroka sta kot izrezana iz vsakdanjega življenja, lahko miselna in nagajiva, a dovzetna za tujo nesrečo.

2. **Ljudstvo in dom.** Po H. Hasenauer-u iz Jugendbühne priredil A. Debeljak. 1931/32. — Zborna deklamacija, zelo globoka in močna, o ljudstvu, domovini in mladini.

3. **Miklavževi darovi.** Igra v dveh slikah. Milan Skrbinšek. 1931/32. — I. sl.: Mileva in Vladko se igrata v jutru po Miklavžu z dragimi igrači. Nezadovoljna sta. Obiščeta ju hišnikova Janko in Zorica s preprostimi igrači in vsa nasmehana. Vladko hoče zamenjati svoj stroj za Jankove živali. Janko se brani. Končno zamenjata, prav tako deklici svoje punčke. Vsi so veseli. II. sl.: Ze popoldne so vsi siti drugih igrač in spet jih zamenjajo. — Igra je zgrajena na dobrem opazovanju in poznanju otroške duše. Silno dobro so

pogodeni gosposki in siromašni otroci; oni sili vsega, nobena stvar jim ni nova, nič jih ne zadovolji ali razveseli, ti pohlevni in zadovoljni z najmanjšo stvarjo. Med tekstom je polno režijskih opomb.

4. **Padel si** Milan Skrbinšek. 1931/32. — Tonček je bil v šoli poreden in zato ga je učitelj zaprl. Spričevalo je izročil Franju. Ker ni bilo pri Tončkovih nikogar doma, se je Mirko preoblekel v Tončkovega očeta; hotela sta dečka kaznovati za porednosti. Tonček pride iz šole in Franjo mu pred vrati pove, da je oče zelo hud, ker je padel v šoli. Tonček prileze preplašeno v sobo in prosi jokaje »očeta« odpuščanja. »Oče« zamahne s palico, Tonček pade na kolena. To traja tako dolgo, dokler se ne začneta dečka smejati. Ko odkrije Tonček prevaro, je hud, ko mu pa dasta spričevalo, v katerem ni padel, je vesel. Pride oče in hitro jo odkurijo. — Igra je prijetna šala, zelo živahna in psihološko dobro pogodena.

5. **V Korotan** J. Špicar. 1931/32. — Priložnosten prizor za sokolsko deco, zelo rodoljuben, a umetniško brez vrednosti.

6. **Študent Ivan**, Rudolf Pečjak. 1931/32. — Študent Ivan hoče iti po vojski za prostovoljca, starši so proti. Odiše, pade. — Močna stvar. Na eni strani prikazuje našo narodno brezbriznost, ko so ljudje komaj čakali na konec vojske, potem pa se zanašali na druge, nasprotno pa se je mladina pravilno zavedala svoje dolžnosti.

7. **Roža**, Milan Skrbinšek. 1931/32. — Miloš natrga rož za bratrance Anzka. Mati misli, da so zanjo, zato je žalostna. Anzek ji jih podari in vsi trije so veseli. — Psihološki prizor, prikupen, živahen in naraven, poln režijskih opomb.

8. **Mamica išče svoje dete**. Prizorček. Anica Černejeva. 1932/33. — Mati sprašuje cvetke, ptičke, vetrček, žarke, ljudi, kje je njeno dete; šele angeli ji povedo, da so ga odpeljali v raj. — Pesniška stvar po zgledu Aškerčeve Anke. Neuprizorljiva.

9. **Miklavžev obisk**. Anica Černejeva. 1932/33. — Sestavljeno je iz napovedi in obiska. Igrica je precej omladna, obdelava starinska (izpraševanje, obdarovanje), veliko je pomanjševalnic in pocuranih verzov.

10. **V Slomškovi nedeljski šoli**. Dramatična slika v enem dejanju. Priredil Fr. Erjavec. 1932/33. — Slika je prirejena po Slomškovi knjigi Blaže in Nežica v nedeljski šoli. Kaže nam, kako je bilo v šolah v Slomškovih časih. Dramatizacija je dobra in se lahko zamislimo v tedanje čase, ker je lepo izrabljen Slomškov material. Primerna je za Slomškove slovesnosti.

11. **Bureži — brbrači**. Prizor. Marija Kmetova. 1932/33. — Fant je vsak večer razmetaval svojo obleko po sobi. Nekoč se mu je v sanjah prikazala in se pritoževala, kolipo trpi, a se bo maščevala. — Prizor je živahen, napravljen po zgledu

starih (n. pr.: Finžgar: Življenje in smrt mohorske knjige I. dr.). Stvar ni uprizorljiva.

12. **December mi je najbolj drag**. Marija Grošljeva. 1933/34. — Starejša sestra sprašuje mlajšo, kateri mesec ji je najdražji. Pravi, da december, ker je tedaj največ praznikov. — Nič posebnega; navaden razgovor.

13. **Sv. Miklavž je prišel v šolo**. Anica Černejeva. 1937/38. — Miklavž pride v šolo in obdaruje otroke po zaslužju. — Tradicionalna stvar v verzih. Starinska obdelava.

14. **Abc rudarskih šolarjev**. Tone Selškar. 1938/39. — Ob koncu leta prirede v rudarskem kraju slovesnost, kjer pokažejo otroci, koliko že znajo. Nastopajo učenci in učenke od prvega do osmega razreda. Prizor je dober, lepo je pokazano, kako se z leti širi otrokovo obzorje. Vse dogodke ponazarja pisatelj iz rudarskega življenja. Verzji teko gladko, so neprisliljeni in res pesniški. Primerno za uprizoritev v rudarskih krajih.

15. **Tri želje**. Narodna legenda. Bogo Pregelj. 1940/41. — Gruntar Peter nažene dva popotnika, bajtar Pavel ju sprejme in prenoči. Zato mu izpolnita tri želje: zdravje, nebesa in streho na hiši. Ponoči se bajta spremeni v novo hišo, popotnika (Kristus in sv. Peter) pa izgine. Gruntar je nevoščljiv; žena ga pošlje za popotnika, naj se jima nalaže, da še njemu izpolnita tri želje. Res mu jih izpolnita. Žena si želi klobaso, mož je jezen in veli, naj ji obvisi na nosu, s tretjo željo prosi, naj zgine klobasa z nosa. — Igra je napisana po znani narodni legendi. Lepo je prikazana gruntarčina zavist in kazen za trdoščnost. Igra ni uprizorljiva.

16. **Snegulčica**. Iz nenatisnjene pravljicne igre v stihih. Pavel Golla. 1940/41. — Tu je natisnjen samo odlomek, zato o celoti ne morem soditi.

17. **Bele žene in predica**. Irska narodna. Bogo Pregelj. 1941/42. — Bele žene so ukradle vsako leto najlepše dekle in jo pripeljale k predici Mini, da jo je spravila do zavesti. Nekoč jih je ukanila in urekla ter rešila dekle. — Snov je zelo strahotna, moreča, obdelava dobra, a ni mladinska igra in ni uprizorljiva.

O c e n a

Naš rod je priobčil sedemnajst iger enajstih pisateljev. So sami prizori, slike, nobene prave igre nimamo. Največ je sodeloval Milan Skrbinšek (štiri stvari). Vidi se mu, da zelo dobro pozna oder in njegove zahteve, pozna pa tudi otroško dušo. Njegovi prispevki so globoki, razgibani, naravni, kot bi izrezal resnično življenje in ga presadil na oder. Vse stvari je opremil z natančnimi režijskimi opombami in navodili. Druga dela so srednje vrednosti, nekatera zelo slaba. Miklavževke kar ne morejo prinesiti nič novega.

(Dalje)

Očrt svetovne drame po letu 1900

Nadaljevanje in konec

Francija

Francozi so rojeni dramatik. Veliko zmagovali proti naturalizmu je v Franciji izvojeval Rostand Edmund, ki obljublja novo romantiko. Po prvih manjših, a lepo sprejetih dramah je dosegel predoren uspeh s herojsko komedijo *Cyrano de Bergerac* (1897), ki je znana tudi pri nas po Župančičevem prevodu in po uprizoritvah v ljubljanskem gledališču. Igran je bil pri nas tudi Orlič (1900). Tre-tja njegova pomembna ustvaritev je *Petelin*, dramatisiran živalski ep. V Rostandovih dramah je proti naturalistični volji po vsakdanjosti in umazanosti postavljena jasna zahteva po domišljiji, lepoti, poetičnosti, po izboru jezika, verza in snovi. Novo umetnost je ustvaril med Francozi Maurice Maeterlinck, Belgijec, bolj mehak, čustven, sanjnav poet kot dramatik. Proti vsakdanjosti naturalističnih dram je postavil nekaj simbolističnih dram, med katerimi je treba omeniti pravljico *Pelleas in Melisande* ter *Princeso Maleine*. S tema dramama je očaral ljudi, ki vedo, kaj je poezija. Najboljša in najznačilnejša njegova drama, otrok novega časa, protest proti poetično revni, morda stvarni, toda ne lepi preteklosti naturalizma je njegova pravljica *igra Modra ptica*. Tu je pesniku oživel ves živi in mrtvi svet, svet človeka, živali in predmetov. Naturalizmu je bilo vse stvarno samo predmet znanstvene obdelave, življenje so preizkušali kakor kemik elemente v epruveti; lepote in živahne bujnosti stvarstva v njegovi nevezanosti in naravni bogatosti pa niso občutili in ne videli. V tej simbolični pravljici je postavil dramatik pred nas svet sedanjosti, preteklosti in bodočnosti, svet predmetov in senc, živali in dreves, ljudi in mrtvih. V tej dramski pravljici je pesnik posebil ves svet: tu govore in nastopajo pes in mačka, ogenj in hlebec, mleko in veselje, fantek in deklica, boleznj in strahovi, bodoči ljudje in umrli. Stvarnost se meša s pesniškim svetom, kajti pesniški svet je prav tako stvaren kakor otipljiva narava. Okoli nastopajočih predmetov, živali, ljudi in abstrakcij se razliva čudovita modra svetloba, sijaj poezije, žar nesluteneга. Drama je seveda zaradi množice nastopajočih in zaradi svoje simboličnosti skoraj neuprizorljiva in bolj za branje kakor za igranje. Pri nas je dramsko uspela Maeterlinckova vojna drama *Stilmondski župan*, Eden izmed največjih sodobnih katoliških dramatikov je Paul Claudel. Njegove drame so le nekatere za igranje, druge so pesnitve v dramski obliki, namenjene branju. Krščanske skrivnosti so mu vir pesniškega navdiha. Njegove ustvaritve so kakor srednjeveški misteriji. Claudel je srednjeveški pesnik

razmišljevalec, pa vendar ves zrasel iz sodobne stiske, iz silne francoske kulture. Izmed dram so le za branje n. pr. *Talec*, *Trdi kruh*, za igranje pa n. pr. pri nas prevedena *Oznanjenje*. V njem je popolno bogastvo misli, konkretni del pa je šibak. Njegovi junaki so posebitve npravstvenih ali religioznih idej. (Primerjaj v *Oznanjenju*, *Dom in svet* 1926: *Violana* = samozataja, krščansko žrtvovanje; *Peter* = nesebično poslanstvo umetnika, ki živi samo za čast in službo *Najvišjemu*; *Andrej* = očak po dobro opravljenem delu na večer življenja; *Mara* = poseebljena lakomnost in trdosrčnost kmetice.) Medtem ko je Claudel velik psalmist, kakor da gledamo in beremo stari in novi zakon svetega pisma, ter so njegove drame globoke, vzvišene, odmaknjene preprostim dušam, namenjene silno kulturnim duhovom, je dramsko delo drugega francoskega katoličana *Henryja Ghéona* preprostejše. Ghéon skuša oživiti srednjeveški misterij ali ustvariti na osnovah občestvenega ljudskega igranja novo gledališče. O njem je veliko pisal N. Kuret v *Ljudskem odru* ter *Domu in svetu*. Ghéonu se prepleta stvarnost in ljudska tradicija, sv. pismo in srednjeveška legenda, sodobnost in evangelij. Pri nas sta posebej izšli v tisku knjižici *Tri modrosti starega Wanga* ter *Mašna strežnika iz Santarema*, v rokopisu pa je še precej drugih njegovih iger.

Češka in Hrvaška

Izmed drugih slovanskih narodov so dali svetovnemu odru Čehi *Karla Čapka* in Hrvati *Iva Vojnoviča*. Čapka so pri nas precej igrali in nekaj ga je izšlo tudi v tisku. Čapek je glasnik evropskega zapadnjaštva v dobrem pomenu besede, V njem je zaživela civilizacija dvajsetega stoletja, problemi Evrope po prvi svetovni vojni se v njegovih dramah rešujejo v smislu humanitete (prim. *R. U. R.*, *Stvar Makropulos*, *Bela bolezen*).

Hrvat Vojnović je pognal kakor kak *Yeats* iz narodne tradicije. V njegovi dramji je zablestelo staro plemišтво in staro dinarsko junaštvo. V njem je nekaj kakor domotožje po tem, kar izginja, in neka vera v prasilo naroda, ki hoče prostosti. Iz kosovskega narodnega cikla je izšla vrsta njegovih dram, kot *Smrt majke Jugovičev*, *Lazarjevo vstajenje* in *Imperatrix*. Po svetovni vojni je velik uspeh, zlasti z dramo *Gospoda Glembajevi*, dosegel Hrvat *Miroslav Krleža*.

Slovenske drame k temu prikazu ne dodajam, kajti snov je preobširna in zahteva posebne obdelave.

